

УДК 343.5

Дан Анна Василівна,
ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ В УКРАЇНІ

З урахуванням предметного (за сферою детермінування) підходу до класифікації причин та умов використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом в Україні, спираючись на наявні матеріали кримінальних проваджень та обвинувальних вироків, виокремлено такі основні групи детермінант досліджуваних злочинів, як: 1) соціально-економічні; 2) соціально-культурні; 3) організаційно-управлінські; 4) технічні; 5) нормативно-правові; 6) соціально-психологічні. Наголошено, що виокремлення вищезазначених детермінант становить не лише теоретичний, а і практичний інтерес, адже дає можливість розмежувати напрями запобіжної діяльності загальних та спеціальних суб'єктів запобігання використанню малолітньої дитини для заняття жебрацтвом в Україні.

Ключові слова: детермінація, причини та умови, кримінологічна характеристика, малолітня дитина, заняття жебрацтвом.

Постановка проблеми. Важливість з'ясування причин та умов використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом в Україні обумовлено такими обставинами: по-перше, це відносно новий для вітчизняної системи кримінально-правової охорони склад злочину (ст. 150-1 КК України доповнено у 2009 р.); по-друге, теорія причинності (детермінації) розглядається в кримінології як один з основних елементів предмета цієї науки; по-третє, з'ясування причин та умов використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом створює науково обґрунтовані передумови для розроблення та підвищення ефективності системи заходів запобігання цьому негативному (суспільно небезпечному) явищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну основу статті становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені теорії детермінації у кримінології, а також причинам і умовам конкретних злочинів, у тому числі пов'язаних з використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, серед яких: О. М. Бандурка, В. С. Батиргареєва, І. Г. Богатирьов, В. В. Голіна, Б. М. Головін, І. В. Дегтярьова, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. М. Джужа, А. І. Долгова, В. М. Дрьомін, О. Г. Колб, І. М. Копотун, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, О. А. Лиходей, І. І. Максимів, П. П. Михайленко, В. О. Туляков, В. І. Шакун, Н. М. Ярмиш, О. Н. Ярмиш та ін.

Постановка завдання. Метою статті є виокремлення причин та умов використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доречно наголосити на тому, що під час з'ясування причин та умов використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом слід брати до уваги той факт, що досліджені злочини мають змішану природу: загальнокримінальну, вуличну, корисливу, організовану, професійну. Викладене дає підстави констатувати, що зазначена злочинність породжується, як правило, не одним якимось соціальним фактором (наприклад, відсутністю засобів до існування, бездомністю тощо), а цілою низкою різноманітних явищ і процесів. Саме необхідність урахування всього комплексу соціально-економічних, політичних, ідеологічних та інших чинників дасть можливість скласти максимально повну й об'єктивну картину детермінант досліджуваного суспільно небезпечного явища.

Багатоманітність зазначених детермінант обумовила підхід, згідно з яким причини та умови використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом умовно поділено нами на дві групи: 1) загальні та 2) спеціальні.

Дослідженням установлено, що загальні детермінанти впливають на кримінальну ситуацію в цілому. На відміну від загальних, спеціальні детермінанти чинять безпосередній вплив саме на

стан, структуру і динаміку використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. До спеціальних детермінантів ми відносимо ті, що напряду впливають з особливостей особи злочинця, яка вчиняє злочин, передбачений ст. 150-1 КК України, а до загальних – несприятливі соціально-економічні та інші чинники, а також особливості жертви злочину – відповідної малолітньої дитини.

У зарубіжній кримінологічній літературі можна зустріти й інший поділ причин та умов (детермінантів) злочинів, а саме: зовнішні (об'єктивні – залежність від ситуації в державі, у відповідній сфері суспільних відносин, ефективності функціонування правоохоронних органів та інших інституцій) та внутрішні (суб'єктивні – залежать від особи злочинця та жертви злочину).

Водночас позитивно ставлячись до наявних у кримінологічній науці і практиці вищезазначених класифікацій причин та умов злочинів, ми дотримуємося предметного (за сферою детермінування) підходу до класифікації детермінант досліджуваних злочинів.

Так, з урахуванням цього підходу, спираючись на наявні матеріали кримінальних проваджень та обвинувальних вироків нами виокремлено такі основні групи детермінант використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, як: 1) соціально-економічні; 2) соціально-культурні; 3) організаційно-управлінські; 4) технічні; 5) нормативно-правові; 6) соціально-психологічні.

Соціально-економічні фактори вносять корективи не лише у процеси функціонування країни у XXI ст., а й впливають на стан вчинення злочинів, пов'язаних з використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом. До соціально-економічних детермінант, як з'ясовано нами під час дослідження, належать:

1) затьжна економічна криза. Зокрема, скрутне матеріальне становище батьків створює матеріально несприятливі передумови для виїзду їх за кордон на заробітки. Як результат, виникає криміногенна ситуація сімейної бездоглядності, чим і користуються відповідні злочинці, втягуючи малолітніх у злочинну діяльність. Або ж інший варіант: скрутне матеріальне становище в сім'ї змушує батьків працювати на двох або трьох роботах, при цьому не маючи часу займатися вихованням дітей. Не відкидаємо і суто психофізіологічного чинника: втомлюваність на роботі сприяє підвищенню агресивності, що часто виливається на дітей у різних формах (психологічних, фізичних тощо) насильства.

Крім того, мають місце випадки, коли діти, усвідомлюючи скрутну ситуацію в сім'ї через скрутне матеріальне становище, часто викликане пияцтвом батьків, часто самі йдуть жебракувати, кидаючи школу й інші інститути соціалізації [1].

Не можна оминати і проблеми внутрішньої міграції, зумовлені не лише «гібридною війною» на Сході країни, а й зубожінням сільського населення, котре через занепад «українського села» в пошуках кращого життя змушене разом із дітьми мігрувати з сіл у міста, часто не приживаючись у міському середовищі й поповнюючи лави осіб без визначеного місця проживання й інші маргінальні верстви населення. Таким чином поповнюються лави професійних жебраків, а їхні діти (що мігрують разом зі своїми батьками) не стають виключенням, часто будучи одним із засобів досягнення корисливої мети;

2) політична нестабільність. Цей фактор тісно пов'язаний із попереднім і в принципі чинить вплив на наступний, а також загалом на стан функціонування інституцій, відповідальних за боротьбу з такими негативними явищами, як боротьба з бездоглядністю дітей, нагляд за дотриманням батьками обов'язків щодо виховання дітей тощо;

3) збройний конфлікт, що триває уже декілька років на Сході України. Зазначимо, що проведення антитерористичної операції, котра, за висновками експертів, уже набула характеру гібридної війни, сприяє поширенню злочинності та криміналізації різних сфер життя суспільства. Не стала винятком і сфера захисту прав і законних інтересів малолітніх осіб, котрі за бездіяльності владних структур та в умовах відсутності родинного догляду (внаслідок загибелі батьків, зникнення їх без вісти, або суттєвого погіршення матеріального стану) змушені були шукати притулку у криміналізованих структурах або внаслідок зрощення з маргінальним елементом опинилися під впливом таких, результатом чого стало заняття жебрацтвом.

Кореляція перебування держави у стані збройного конфлікту або повоєнного стану з такими соціальними явищами, як дитяча безпритульність, бродяжництво та жебрацтво, є історично

універсальною, що пояснюється циклічністю розвитку історії. На зазначених процесах наголошували дослідники-демографи, соціологи й кримінологи в різні часи.

Також до соціально-економічних детермінант, котрі через механізм формування корисливого мотиву від використання малолітнього в якості жебрака для отримання прибутку, можна віднести такі, котрі виділяються вітчизняними кримінологами щодо корисливих злочинів: високий ступінь поляризації населення за доходами; бідність населення, що визначається на підставі вартості фізіологічно необхідного мінімуму майнової забезпеченості; інфляція як процес та результат знецінення коштів – стан гіперінфляції робить неможливим безконфліктне прилаштування населення до умов життя, які постійно змінюються; безробіття та повна незайнятість окремої частини населення держави, що створює основу масового отримання засобів існування протиправним шляхом [8, с. 108].

Соціально-культурні детермінанти злочинів, пов'язаних із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, зумовлені насамперед особливостями національної культури, менталітетом, психологією нації, домінантною релігією. Ця група чинників скоріше належать до сприятливих факторів, завдяки наявності яких «виживає», «продукує», розвивається той чи інший вид злочинності.

Так, за результатами проведеного дослідження до соціально-культурних детермінантів злочинів, пов'язаних із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, відносимо такі: 1) заклики християнської релігії до вияву милосердя до нужденних, убогих, калік тощо; 2) особливості національної ментальності через віру в такі діяльнісні мотиви, як «з миру по нитці», «все одно хтось допоможе».

До організаційно-управлінських детермінант злочинів, пов'язаних із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, належать такі, як:

1) недоліки діяльності правоохоронних і судових органів щодо запобігання та протидії злочинам, пов'язаним із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом;

2) недоліки в діяльності інших державних та соціальних інституцій, з-поміж яких доцільно виділити наступні:

а) відсутність державної системи кримінологічного моніторингу різних сфер протиправного (злочинного) способу життя – безперервного спостереження, оцінювання та прогнозування явищ, які спостерігаються в таких сферах, як домашнє насильство, торгівля людьми, інші соціально шкідливі (небезпечні) прояви в межах маргінального середовища;

б) недоліки в діяльності соціальних служб, інститутів навчання й виховання в суспільстві. Зокрема, як відмічає І. І. Максимів, соціальний захист позбавлених сімейного виховання дітей відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» здійснюють притулки для неповнолітніх [10]. Але, на жаль, у більшості діючих притулків для неповнолітніх через скрутне фінансове становище не створено нормальних житлово-побутових умов. Їх матеріальна база вкрай недостатня для організації виховної роботи. Також гострою є проблема укомплектування цих закладів фахівцями, які володіють знаннями й вміннями щодо соціального захисту та психологічної підтримки дитини відповідно до вимог сьогодення. До того ж створена мережа притулків для неповнолітніх як закладів тимчасового перебування дітей, безумовно, не вирішить усіх проблем нужденного дитинства.

Водночас поіменований дослідник зауважує, що з притулків для неповнолітніх діти часто здійснюють втечі, причинами яких є: неможливість дитини адаптуватися до життя в інтернаті; затримка і недостатнє фінансування системи інтернатних закладів. Внаслідок цього діти знов опиняються на вулиці і продовжують антисуспільне життя [5, с. 233].

Також у системі детермінантів дитячого жебрацтва дослідники виділяють послаблену профілактичну, виховну роль школи. Збільшується кількість неповнолітніх, які не навчаються в закладах освіти. Доступність спиртних напоїв, розширення ринку збуту наркотичних речовин – не менш важливі детермінанти, котрі негативно впливають на соціальну поведінку дитини [5, с. 234]. На недоліки у функціонуванні різних соціальних інституцій у детермінаційному комплексі жебрацтва наголошують і зарубіжні вчені, зазначаючи, що причини жебрацтва та ступінь його

поширеності багато в чому пов'язані з особливостями діяльності основних інститутів суспільства і з соціальною політикою держави [4, с. 85].

Зазначена проблема посилюється також тим, що особи, які вчиняють досліджувані злочини, також мають низький рівень освіти. Зокрема, за результатами аналізу 119 обвинувальних вироків, постановлених за ст. 150-1 КК України, нами встановлено, що 62 особи (52,1%) мали неповну (базову) середню освіту.

Погоджуючись із наведеними судженнями, зазначимо, що на усунення вищезазначених детермінант щодо функціонування відповідних соціальних служб мають бути спрямовані загально-соціальні заходи запобігання використанню малолітньої дитини для заняття жебрацтвом;

3) трансформація суспільних інститутів в умовах ринкових відносин негативним чином вплинула на функціонування інституцій (установ, закладів тощо) соціалізації і дозвілля дітей. Як наслідок, ліквідовано (або переведено на платну основу) дитячі та підліткові безоплатні клуби, спортивні секції, гуртки тощо;

4) низький рівень взаємодії правоохоронних органів із соціальними службами та службами зайнятості щодо працевлаштування осіб, зайнятих бродяжництвом і жебрацтвом, на об'єктах народного господарства. На жаль, офіційної статистики за цим напрямом діяльності не виявлено, проте проведений нами моніторинг різних галузей господарства виявив, що праця відповідного підоблікового елемента використовується на них менш ніж у 5% випадків. Натомість позитивний історичний досвід показує, що в СРСР за даними офіційної статистики в 1977 р., тільки органами транспортної міліції була працевлаштована майже третина від загальної кількості працездатних бродяг [3, с. 21].

Окремі дослідники серед детермінантів, найбільш близьких за своєю природою до організаційно-управлінських, також виділяють і технічні [2, с. 112]. Це на нашу думку, пояснюється тим, що технічне (матеріально-технічне) забезпечення є невід'ємною умовою сталого функціонування будь-якого органу, залученого до системи запобігання досліджуваним злочинам – чи то загально-соціального чи спеціально-кримінологічного.

Ми погоджуємося з вищенаведеною позицією кримінологічної науки, у зв'язку з чим, використовуючи наявні теоретико-прикладні напрацювання, стосовно злочинів, пов'язаних з використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, виділяємо такі технічні детермінанти:

1) відсутність єдиної інформаційної бази обліку осіб, які вчиняли подібного роду злочину, відсутність моніторингу їхнього способу життя, перевірки родинних відносин;

2) неналежне матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів, що унеможливило систематичне патрулювання відповідної криміногенної території, а також інших імовірних об'єктів використання жебраків, а також неналежне оперативно-розшукове покриття важливих у цьому відношенні об'єктів і територій;

3) низький рівень взаємодії українських та іноземних представників правоохоронних органів (зокрема Інтерполом, Європолом) під час виявлення та розслідування транснаціональних злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, використанням їх у злочинній діяльності (в тому числі занятті жебрацтвом).

Нормативно-правові детермінанти досліджуваних злочинів зводяться до наступного:

1) недоліки правого регулювання кримінально-правової охорони малолітньої дитини (відвтягнення її в заняття жебрацтвом) та їх вплив на детермінацію досліджуваної злочинності. Зокрема, аналіз положень закону про кримінальну відповідальність дає підстави говорити про невиправдано м'яке покарання за злочини, передбачені ч. 1 ст. 150-1 КК України (а саме можливість призначення покарання у виді обмеження волі на строк до трьох років), що унеможливило ефективну боротьбу з ними на стадії готування (в зв'язку з тим, що готування до злочину невеликої тяжкості не тягне за собою кримінальної відповідальності);

2) недоліки чинного законодавства (кримінального, адміністративного тощо). Зокрема, варто наголосити на тому, що законодавство України не визнає заняття жебрацтвом (стосується суб'єкта жебракування) ані злочином, ані адміністративним (чи будь-яким іншим) проступком; до відповідальності (зокрема кримінальної) притягуються лише особи, які втягують неповнолітніх (малолітніх) у зазначену антисуспільну діяльність (ст. 150-1, 304 КК України). Зауважимо, що за

радянських часів за зазначені види діяльності передбачалася кримінальна відповідальність. Водночас до кримінальної відповідальності не притягувалися неповнолітні, пенсіонери, інваліди, вагітні, жінки з дітьми у віці до дванадцяти років.

Відмітимо, що зазначений недолік властивий не лише українському законодавству, а й законодавству ряду зарубіжних країн. Так, російська дослідниця бродяжництва та жебрацтва О. А. Лиходей зауважує, що збільшення кількості бродяг і жебраків пов'язано частково з відміною правових норм, що передбачали застосування репресивних санкцій за заняття бродяжництвом та жебрацтвом [4, с. 3].

За таких сучасних нормативно-правових умов заняття жебрацтвом є одним із видів девіантної поведінки, не будучи при цьому видом делінквентної поведінки, пов'язаної з порушенням правових норм;

3) непослідовність соціального законодавства. Так, наприклад, легше жінку позбавити батьківських прав, при цьому оформити опіку або піклування над дитиною – в декілька разів складніше;

4) недоліки іншого галузевого законодавства. У результаті змін у кримінально-виконавчому законодавстві України, із 2014 р. праця засуджених до позбавлення волі є їхнім правом, а не обов'язком [9]. Як результат такої трансформації, у місцях відбування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, відбулося звуження можливості працевикористання засуджених. Така ситуація логічно призводить, по-перше, до втрати у засуджених потреби в праці, а по-друге, ускладнює набуття ними трудових навичок. Нині, за даними Міністерства юстиції України, залишаються непрацевлаштованими понад 80% працездатних засуджених. Проблема із зайнятістю засуджених до позбавлення волі також ускладнюється й тим, що після звільнення більша частина з незайнятих під час відбування покарання працею осіб не прагне працевлаштуватися, покладаючись на такі варіанти: або утриманство, або задоволення матеріальних потреб злочинним способом. А ті з колишніх засуджених, які бажають працевлаштуватися, часто стикаються з тим, що у процесі проходження конкурсу за роботу з високим рівнем оплати та хорошими умовами праці вони виявляються менш конкурентоспроможними.

І нарешті, соціально-психологічні чинники злочинів, пов'язаних із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, полягають у наступному:

1) криза інституту сім'ї, що виявляється насамперед у системному порушенні прав дитини (жорстоке поводження з дітьми, фізичні покарання, а інколи й сексуальні домагання з боку дорослих). Зазначений чинник підкріплюється негативним явищем латентності в поєднанні з частим небажанням правоохоронних органів та соціальних інституцій втручатися у справи сім'ї, а також небажанням певної частини родичів, інформованих про зазначені асоціальні факти, в силу української ментальності «виносити сміття з хати». До чинників цієї підгрупи слід також віднести небажання батьків займатися вихованням дітей, пияцтво в сім'ях. За таких умов закономірно, що діти надають перевагу життю за межами дому, ночівлі в брудних підвалах, на горищах, вокзалах. Такий спосіб життя дітей є сприятливим у контексті втягнення їх у заняття жебрацтвом;

2) властивість, притаманна девіантним майновим потребам, – досягати мети будь-якими засобами, нехтуючи принципами моралі, поваги до сімейних цінностей, виконанням батьківських обов'язків. Зокрема, одним із проявів зазначеного соціально-економічного чинника є безпосереднє нехтування батьками сімейними цінностями, виправдовуючи це нестачею коштів на різні (часто асоціальні – алкоголь, наркотики, інші корисливі тощо) потреби. Це призводить до такого явища, як «продаж дітей у жебраки» [7]. За такого стану справ справедливо вести мову про один із проявів торгівлі людьми;

3) низький рівень правосвідомості та правової культури, що виявляється в: а) нехтуванні відповідними особами (злочинцями) кримінально-правовими заборонами, які встановлюють відповідальність як за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304 КК України) загалом, так і за використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ст. 150-1 КК України) зокрема; б) зневажливого ставленні до ймовірності притягнення до кримінальної відповідальності за зазначені злочини; в) незнання батьками (особами, що їх замінюють) наслідків свого недбалого виконання обов'язків із виховання дітей, а також підстав притягнення до різних видів (цивільно-

правової, адміністративної, кримінальної) юридичної відповідальності за вчинення правопорушень у сфері сімейних правовідносин та належного виховання дітей; г) недовірі громадян до правоохоронних органів, які займаються протидією відповідних злочинів та девіантної поведінки неповнолітніх (малолітніх), у неготовності підтримувати діяльність відповідних суб'єктів запобігання (розслідування);

4) низький рівень суспільної моралі, наслідком чого є факти безпритульності дітей, які позбавлені батьківського піклування, проте у яких залишилися родичі за іншими лініями споріднення. Водночас під час проведеного нами досліджування контакт-опитування різних верств населення, виявлено таку тенденцію: більшість респондентів не готові брати під опіку дітей своїх «дальніх» родичів, аргументуючи це тим, що це є сферою соціальної політики держави й діяльності відповідних установ (будинків дитини, інтернатів тощо);

5) власне психологічні особливості жертви злочину. Ця детермінанта виступає скоріше не причиною, а умовою, адже безпосередньо не спричиняє, а полегшує вчинення відповідного злочину. Так, за слушним висловлюванням вітчизняних дослідників, що «психіка в дитячому віці є ще нестабільною, несформованою повною мірою, і тому дитина легко піддається впливу, як позитивному, так і негативному з боку дорослих» [5, с. 231]. Окрім того, на думку І. І. Максиміва, у більшості важких дітей та підлітків блокована одна із фундаментальних потреб людини, згідно з пірамідою Маслоу [6], – потреба в повазі та любові. Відсутність можливості задовільнити таку потребу «викидає» дитину на вулицю, де вона знаходить те, до чого прагне [5, с. 233].

Висновки. Результати проведеного дослідження, а також наявні наукові дослідження в галузі девіантології та кримінології підтверджують правильність застосування комплексного підходу у вивченні причин девіантної поведінки загалом та злочинів, пов'язаних з використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, зокрема. Також слід урахувувати не лише комплексний характер вищезазначених детермінант, а і їх взаємозв'язок та взаємообумовлений характер.

Аналіз детермінант злочинів, пов'язаних із використанням малолітньої дитини для заняття жебрацтвом, засвідчує, що в механізмі детермінації зазначених суспільно небезпечних діянь психологічний фактор поєднується з соціально-економічними (у тому числі політичними), організаційно-управлінськими тощо детермінантами та ґрунтується на них. Крайній та найбільш цинічний вияв цього фактору полягає у впевненості батьків із категорії «маргінальних верств» населення у вседозволеності та необмеженості способів використання дітей (або їх жебрацької діяльності) для отримання засобів не тільки для існування, але й для збагачення, в зв'язку з тим, що в свідомості таких осіб наявне викривлене сприйняття законних способів заробляння грошей через працевлаштування або інші форми суспільно корисної зайнятості.

Тут вже можна вести про викривлену ментальність народу, котра полягає в тому, що за умов соціально-економічної, політичної кризи, а також перехідних цінностей багато осіб надають перевагу легкодоступним та вигідним видам діяльності, досягненню успіху будь-якою ціною, часто ігноруючи устої моралі й законності.

Виокремлення вищезазначених детермінант становить не лише теоретичний, а і практичний інтерес, адже дає можливість розмежувати напрями запобіжної діяльності загальних та спеціальних суб'єктів запобігання використанню малолітньої дитини для заняття жебрацтвом в Україні.

Список використаних джерел

1. В Україні зростає кількість безпритульних неповнолітніх // Сьогодні > Головна > Новини України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.segodnya.ua/ukraine/v-ukraine-rastet-chislo-besprizornykh-nesovershennoletnih-720911.html> (дата звернення: 21.04.2018).
2. Запорожець Р. А. Запобігання шахрайству у сфері іпотечного кредитування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Р.А.Запорожець. – Київ, 2017. – 288 с.
3. Калачев Э. В., Клинков Г. Я. Организация борьбы с бродяжничеством и попрошайничеством на объектах железнодорожного транспорта: учеб. пособ. / Э. В.Калачев, Г. Я.Клинков. – Москва, 1979. – 32 с.

4. Лиходей О. А. Девиантное поведение и социальный контроль: на примере бродяжничества и попрошайничества в России: дис. ... д-ра социол. наук: 22.00.04 / О. А.Лиходей. – Санкт-Петербург, 2006. –374 с.
5. Максимів І. І. Психологічна характеристика об'єктивних причин втягнення дитини у жебрацтво / І. І.Максимів // Право і суспільство. – 2015. – № 2. – С. 229–235.
6. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / пер. с англ. А. М. Татлыбаевой. – Санкт-Петербург: Евразия, 1999. – 478 с.
7. На Хмельниччині горе-мати продала 4-річного хлопчика в жебраки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tsn.ua/ukrayina/na-hmelnichchini-gore-mati-prodala-4-richnogo-hlopchika-v-zhebraki-1111035.html> (дата звернення: 20.02.2018).
8. Паламар Л. Усунення умов, що сприяють учиненню злочинів, пов'язаних із незаконним отриманням банківських кредитів / Л.Паламар // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 3. – С. 106–109.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України від 07.09.2016 р. № 1492-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 43. – Ст. 736.
10. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 6. – Ст. 35.

Дан А. В. Причины и условия использования малолетнего ребенка для занятия попрошайничеством в Украине

С учетом предметного (по сфере детерминирования) подхода к классификации причин и условий использования малолетнего ребенка для занятия попрошайничеством в Украине, опираясь на имеющиеся материалы уголовных производств и обвинительных приговоров, выделены такие основные группы детерминант исследуемых преступлений, как: 1) социально-экономические; 2) социально-культурные; 3) организационно-управленческие; 4) технические; 5) нормативно-правовые; 6) социально-психологические. Отмечено, что выделение вышеупомянутых детерминант представляет не только теоретический, но и практический интерес, поскольку дает возможность разграничить направления предупредительной деятельности общих и специальных субъектов предупреждения использования малолетнего ребенка для занятия попрошайничеством в Украине.

Ключевые слова: детерминация, причины и условия, криминологическая характеристика, малолетний ребенок, занятие попрошайничеством.

Dan A. V. Causes and conditions for the use of a young child to engage in begging in Ukraine

Taking into account the substantive (depending the field of determinism) approach to the classification of the causes and conditions of using a small child for begging in Ukraine, based on available materials of criminal proceedings and sentences, the following main groups of determinants of such crimes are identified by the author: 1) socio-economic; 2) socio-cultural; 3) organizational and managerial; 4) technical; 5) normative-legal; 6) socio-psychological. It is emphasized that the identification of the determinants mentioned above has not only theoretical but also practical interest, since it makes possible to differentiate the areas of preventive activity of general and special subjects of using a small child for begging prevention in Ukraine.

Key words: determination, causes and conditions, criminological characteristics, small child, begging.

Надійшла до редакції 5 червня 2018 р.